

Form, function and aesthetics

History and Architecture of Gurdwaras

A gurdwara is a place of congregational worship and community service in the Sikh tradition. The first gurdwara was established by Guru Nanak Dev Ji, the founder of Sikhism, in 1521 at Kartarpur, Punjab (present-day Pakistan). Guru Nanak, who traveled extensively to spread messages of peace, equality, and love, settled in Kartarpur, where he cultivated the land and introduced the concept of Langar—a free community kitchen open to all, regardless of caste, creed, or background. The town, founded by him on the banks of the Ravi River, became a spiritual and social hub for his followers. It was in Kartarpur that Guru Nanak composed many hymns included in the Guru Granth Sahib ji, the Sikh holy scripture, notably the Japji Sahib. He lived there for 18 years, fostering a close-knit Sikh community until his passing on September 22, 1539.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ 1521 ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਪੰਜਾਬ (ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਜੋ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦਾ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਸੇ। ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ — ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਫਤ ਭੋਜਨ ਸ਼ਾਲਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਧਰਮ ਜਾਂ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਕੋਈ ਭੇਦਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬਸਾਇਆ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈਆਂ ਕਈ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ 18 ਸਾਲ ਤੱਕ ਵਸਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿੱਖੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਬਣਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋਤਿ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ।

Gurdwara Sri Darbar Sahib, Kartarpur, Pakistan
Jaam Saqi, Adobe Stock

Gurdwara architecture in the Canadian diaspora

As Sikh places of worship, gurdwaras are significant markers of both faith and identity. Despite their cultural importance, little research has explored their architecture, particularly in diaspora communities. In Canada, where Sikh settlers first arrived in the 1890's gurdwaras have played a central role in both their spiritual life and community building. Early gurdwaras reflected western aesthetics before moving to traditional Sikh architectural features like domes and arches. Moghul influences like the domes are commonly ascribed to Sikh gurdwaras.

The blend and fusion of Sikh and Canadian design elements are seen in symbolic facades and devotional spaces. The hybrid nature of Sikh Canadian identity is reflected in the visual beauty of B.C. Gurdwaras. Today there are 100 gurdwaras across Canada and these spaces embody both religious devotion and the continuously evolving narrative of Sikh identity within the Canadian mosaic. Like sentinels, the Nishan Sahibs lay claim to sovereign space outside each gurdwara, draped in saffron and blue signifying the reformist faith's call for Sikhs to be eternal learners in conversation with the Guru Granth Sahib housed in the Gurdwara.

ਸਿੱਖ ਧਰਮਕ ਥਾਂਵਾਂ ਵਜੋਂ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਰਫ ਧਰਮਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਇਸਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸਤੁਕਲਾ ਬਾਰੇ ਘੱਟ ਹੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਆਮਦ 1890 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪੱਛਮੀ ਵਾਸਤੁਕਲਾ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੂਲ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੁਕਲਾ ਜਿਵੇਂ ਗੁੰਬਦ ਅਤੇ ਮੋਹਰਾਬਾਂ — ਵਲ ਵਧੇ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁੰਬਦ ਵਰਗੀਆਂ ਮੁਗਲੀਆ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚਿਹਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤੀਕਾਮੀ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕਲਤ ਪਛਾਣ, ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਧਰਮਕ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਪਛਾਣ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਰਹੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਕੇਸਰੀ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਿੱਖ ਪਰਚਾਨ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

Top and Bottom Left

Khalsa Diwan Society Gurdwara, Abbotsford
Chandra Bodalla fonds, South Asian Canadian Digital Archive

Nanaksar Gurdwara Sahib, Richmond
Chandra Bodalla fonds, South Asian Canadian Digital Archive

Center, Top Right and Bottom Right

Guru Nanak Sikh Gurdwara, Surrey-Delta
Chandra Bodalla fonds, South Asian Canadian Digital Archive

Lake Cowichan Gurdwara
Google Maps / World Gurdwaras

Ross Street Gurdwara, Vancouver
Chandra Bodalla fonds, South Asian Canadian Digital Archive

